

Dokumenty

ZACHODNIE PROPOZYCJE ROZWIĄZANIA PROBLEMU NIEMIECKIEGO I SPRAW BEZPIECZEŃSTWA

Dnia 14 maja 1959 r. na konferencji genewskiej minister spraw zagranicznych USA Ch. Herter wystąpił w imieniu wszystkich państw zachodnich biorących udział w obradach z planem rozwiązania problemu niemieckiego i bezpieczeństwa europejskiego¹.

Pierwsze rozmowy uzgadniające stanowisko Zachodu na konferencji genewskiej odbyły się w Waszyngtonie 31 marca br. Zapadła tam decyzja przeprowadzenia w Londynie obrad ekspertów politycznych i wojskowych celem opracowania w konkretnej już formie odpowiednich propozycji. Londyńskie obrady grupy ekspertów USA, Wielkiej Brytanii, Francji i NRF miały miejsce w dniach 14—24 kwietnia. Wyniki tej narady przedstawiono ministrom spraw zagranicznych USA, Wielkiej Brytanii, Francji i NRF na konferencji w Paryżu 29 i 30 kwietnia. Rezultatem tej konferencji było ostateczne sprecyzowanie „planu fazowego“, który został przedstawiony w Genewie. Plan ten nie był ogłaszany przed konferencją genewską. Jedynie ogólne tezy tego planu zostały wyłożone 7 maja przez Hertera w przemówieniu telewizyjnym. Propozycje Zachodu są wyrazem odmienności poglądów na sprawę Niemiec i bezpieczeństwa europejskiego w stosunku do radzieckich koncepcji rozwiązania problemu niemieckiego przedstawionych w formie projektu traktatu pokojowego z Niemcami 10 stycznia 1959 r.

Plan zachodni został odrzucony przez przedstawiciela Związku Radzieckiego min. Gromykę jako rozwiązanie niemożliwe do przyjęcia.

PLAN PAŃSTW ZACHODNICH PRZEDSTAWIONY NA KONFERENCJI GENEWSKIEJ²

Wstęp

Rządy Francji, Zjednoczonego Królestwa i Stanów Zjednoczonych Ameryki przekonane są o pilnej potrzebie uregulowania problemu niemieckiego. Przez uregulowanie tego zagadnienia pragną one dążyć do stopniowych rozwiązań, które doprowadziłyby do zjednoczenia Niemiec i bezpieczeństwa w Europie. Ponadto sądzą one, że postęp w odniesieniu do każdego z problemów powszechnego rozbrojenia, bezpieczeństwa europejskiego i uregulowania spraw politycznych w Europie, stwarza możliwość osiągnięcia postępu w rozwiązaniu każdego z innych problemów.

Przeto proponuje się rządowi ZSRR zawarcie układu między czterema rządami, który by obejmował podane poniżej postanowienia, dotyczące uregulowania spornych

¹ „Europa Archiv” nr 12 z 1959 r. s. D 224-D 228, „The New York Times” nr 37001 z 16. 5. 1959.

² „Manchester Guardian” z 15 maja 1959 r.

problemów. Zamierzone postanowienia pozostają w ścisłym związku ze sobą i dlatego też obecne propozycje należałoby uważać za nierozzerwalną całość. Postanowienia te wchodziłyby w życie stopniowo, w następujących etapach.

Etap I

1. Cztery mocarstwa powołałyby do życia odpowiednie organa dla konsultacji między sobą w celu czuwania nad wprowadzeniem w życie układu, oraz w celu uregulowania wszelkich sporów, jakie mogłyby powstać przed zawarciem traktatu pokojowego ze zjednoczonymi Niemcami.
2. Odnośnie do Berlina cztery mocarstwa wyraziłyby zgodę na to, że:
 - a. Berlin jest jednym miastem należącym do całych Niemiec. Dlatego Berlin wschodni i zachodni powinien być zjednoczony w wyniku wolnych wyborów przeprowadzonych pod kontrolą czterech mocarstw, lub pod kontrolą ONZ. Pierwszym krokiem w kierunku zjednoczenia Niemiec byłoby powstanie w drodze wolnych wyborów rady dla całego Berlina, dopóki nie dojdzie do zjednoczenia Niemiec.
 - b. Podlegająca najwyższej władzy czterech mocarstw (przy takiej procedurze jaka obowiązywała władze sojusznicze w Wiedniu) wybrana w drodze wolnych wyborów rada Berlina miałaby swobodę administrowania miastem.
 - c. Wolność i integralność zjednoczonego miasta Berlina i dostęp do niego zostałyby zagwarantowane przez cztery mocarstwa, które nadal, podobnie jak obecnie, miałyby prawo stacjonowania swych wojsk w Berlinie.
 - d. Mocarstwa podjęłyby niezbędne kroki do przeprowadzenia w pierwszym i drugim etapie „planu fazowego” postanowień zawartych powyżej w punkcie a i c.
3. We wspólnym oświadczeniu, do którego mogłyby przyłączyć się inne zainteresowane państwa, cztery mocarstwa zobowiązałyby się, że:
 - a. Wszelkie spory międzynarodowe, jakie mogłyby powstać między nimi a jakąkolwiek inną stroną, rozstrzygać będą środkami pokojowymi.
 - b. Wstrzymają się od użycia siły w jakikolwiek sposób nie dający się pogodzić z celami Karty Narodów Zjednoczonych.
 - c. Nie udzielą napastnikowi ani wojskowej, ani ekonomicznej pomocy.
4. W celu dalszego ułatwienia rozwiązania problemów politycznych oraz poprawy stosunków międzynarodowych, cztery mocarstwa przystąpiłyby na odpowiednim forum do zapoczątkowania dyskusji nad ewentualnymi wytycznymi w sprawie etapowego i kontrolowanego rozbrojenia.
5. Cztery mocarstwa podjęłyby dyskusję, celem ustalenia procedury dla wymiany informacji w drugim etapie odnośnie do sił zbrojnych na uzgodnionych obszarach Europy.

Etap II

Zjednoczenie

6. Mając na uwadze złożoność zagadnień dotyczących zjednoczenia, wyrażono by zgodę na wprowadzenie okresu przejściowego. Cztery mocarstwa powołałyby do życia mieszany komitet niemiecki.
7. Mieszany komitet składałby się z 25 członków z NRF i 10 członków z tzw. NRD. Członkowie tych komitetów zostaliby mianowani przez rząd NRF oraz przez tzw. rząd NRD.
8. Komitet mieszany podejmowałby decyzję większością trzech czwartych głosów.
9. Komitetowi mieszanemu powierzono by zadanie sformułowania następujących propozycji:
 - a. Koordynacji i rozszerzenia kontaktów technicznych między obu częściami Niemiec.
 - b. Zapewnienia swobodnej wymiany osób, poglądów i publikacji między obu częściami Niemiec.
 - c. Zapewnienia i zagwarantowania praw człowieka w obu częściach Niemiec.
 - d. Opracowania projektu ustawy w sprawie powszechnych, wolnych i tajnych wyborów pod niezależnym nadzorem.

10. Komitet mieszany przekazywałby wszelkie wysunięte przez siebie propozycje — na mocy punktów a do c włącznie paragrafu 9 — właściwym władzom w obu częściach Niemiec. Te propozycje, o ile nie wysunięto by żadnych zastrzeżeń w stosunku do nich, zostałyby wprowadzone w życie w obu częściach Niemiec.
11. a. Wszelkie uzgodnione propozycje odnośnie do prawa wyborczego opracowanego zgodnie z punktem d paragrafu 9, poddane zostałyby plebiscytowi w obu częściach Niemiec.
b. Jeśli w ciągu jednego roku komitet nie opracuje projektu takiej ustawy grupa członków z NRF z jednej strony i grupa członków z tzw. NRD z drugiej strony, opracowałyby osobno projekt ustawy zaaprobowanej przez większość członków danej grupy. Oba te projekty ustaw poddane zostałyby plebiscytowi do wyboru. Każdy projekt ustawy poddany byłby głosowaniu w obu częściach Niemiec.
c. Gdyby którakolwiek propozycja ustawy wyborczej uzyskała większość ważnych głosów w każdej z dwu części Niemiec, uzyskałaby ona moc prawną i znalazłaby zastosowanie na całym obszarze wyborczym.
d. Podpisując układ, cztery mocarstwa upoważniłyby specjalnie odpowiednie władze niemieckie do opublikowania każdej ustawy wyborczej, która w ten sposób zostałaby zatwierdzona.
e. Cztery mocarstwa przyjęłyby statut zapewniający przeprowadzenie nadzoru nad plebiscytem.
12. Jeżeli wybory ogólnoniemieckie nie odbędą się w ciągu 30-miesięcznego okresu, rozpoczynając od daty podpisania układu, cztery mocarstwa zadecydują, co uczynić z komitetem.

Bezpieczeństwo

13. Zostanie podjęta wymiana informacji co do sił zbrojnych na obszarach wspomnianych wyżej w paragrafie 5.
14. Cztery mocarstwa ograniczyłyby lub zmniejszyły swe siły zbrojne do uzgodnionego poziomu, np. USA — 2,5 mln, ZSRR — 2,5 mln ludzi. W tym samym okresie państwa te zmagazynowałyby na swoim własnym terytorium i pod nadzorem międzynarodowej organizacji kontrolnej pewne ilości ściśle określonych rodzajów broni, uzgodnionej i wykazanej na listach dołączonych do układu.
15. Cztery mocarstwa byłyby gotowe do przeprowadzenia rokowań w sprawie dalszego ograniczenia ich sił zbrojnych, które miałyby wejść w życie w trzecim etapie, pod warunkiem:
 - a. sprawdzenia przestrzegania postanowień paragrafu 14 wymienionego wyżej
 - b. porozumienia z innymi państwami o zasadniczym znaczeniu, które zgodzą się na ograniczenie swoich sił zbrojnych i zbrojeń w granicach przyjętych dla sił zbrojnych i zbrojeń czterech mocarstw; wprowadzony zostanie system inspekcji i kontroli dla sprawdzenia, czy uzgodnione zasady bezpieczeństwa są przestrzegane.
16. Metody inspekcji i obserwacji przed niespodziewanym atakiem będzie można wprowadzać w życie za pomocą urządzeń technicznych, jak uzupełniające się wzajemnie systemy radarowe na tych obszarach geograficznych świata, które zostaną uzgodnione przez cztery mocarstwa i inne państwa zainteresowane.
17. Biorąc pod uwagę, że w 1954 r. NRF zrezygnowała z produkcji broni chemicznej, biologicznej i nuklearnej, cztery mocarstwa podjęłyby odpowiednie decyzje dla uzyskania podobnej rezygnacji ze strony pozostałej części Niemiec i innych krajów Europy wschodniej.
18. Stworzono by system inspekcji gwarantujący zastosowanie się do odpowiednich zarządzeń bezpieczeństwa przewidzianych dla etapu trzeciego.

Etap III

Zjednoczenie

19. Nie później niż dwa i pół roku po podpisaniu układu odbyłyby się wybory do zgromadzenia ogólnoniemieckiego w obu częściach Niemiec na warunkach ustawy wyborczej opracowanej przez komitet mieszany, zatwierdzonej przez cztery mocarstwa i przyjętej przez naród niemiecki (zgodnie z warunkami powyższego etapu II).

20. Wybory odbywałyby się pod kontrolą komisji nadzorczej i zespołów nadzorczych w całych Niemczech. Komisja i zespoły byłyby złożone albo z:
 - a. personelu ONZ i przedstawicieli obu części Niemiec,
 - b. albo przedstawicieli czterech mocarstw i przedstawicieli obu części Niemiec.
21. Zgromadzenie ogólnoniemieckie miałoby za zadanie opracowanie konstytucji ogólnoniemieckiej. Dysponowałoby ono taką władzą, jaka jest potrzebna dla zapewnienia liberalnego, demokratycznego i federalnego systemu.
22. Natychmiast po utworzeniu rządu ogólnoniemieckiego na bazie wyżej wspomnianej konstytucji, zastąpi on rządy NRF i tzw. NRD i będzie:
 - a. miał całkowitą swobodę w decydowaniu o sprawach wewnętrznych i zagranicznych, z tym, że cztery mocarstwa zachowują swe uprawnienia w myśl poniższego § 23.
 - b. ponosił odpowiedzialność za możliwie szybkie podpisanie ogólnoniemieckiego traktatu pokojowego.
23. Do chwili podpisania traktatu pokoju z rządem ogólnoniemieckim utworzonym na bazie konstytucji ogólnoniemieckiej, cztery mocarstwa utrzymałyby te swoje uprawnienia i ten rodzaj odpowiedzialności, który dotyczy Berlina i Niemiec jako całości włącznie ze zjednoczeniem i zawarciem pokoju, oraz obecnie obowiązującego prawa stacjonowania sił zbrojnych w Niemczech i prawa zapewnienia sobie bezpieczeństwa.

Bezpieczeństwo

24. Wykonanie poniższych postanowień dotyczących bezpieczeństwa byłoby uzależnione od ustanowienia skutecznych systemów kontroli i inspekcji oraz od wyrażenia zgody tam gdzie trzeba przez rząd ogólnoniemiecki na zarządzenia bezpieczeństwa przewidziane w trzecim etapie.
25. Po utworzeniu rządu ogólnoniemieckiego cztery mocarstwa i kraje bezpośrednio zainteresowane wyraziłyby zgodę, aby w strefie obejmującej obszary o podobnych rozmiarach i znaczeniu, po obu stronach linii wspólnie wytyczonej, wprowadzono górną granicę narodowych i obcych sił zbrojnych.
26. Po zawarciu traktatu pokojowego żadna ze stron nie mogłaby utrzymywać sił zbrojnych w jakimkolwiek kraju leżącym na tym obszarze bez jego zgody. Na życzenie takiego kraju każde państwo utrzymujące tam siły zbrojne wycofałoby je w określonym terminie i powzięłoby zobowiązanie, że nie wyśle ponownie swych wojsk do tego kraju bez zgody jego rządu.
27. W wypadku gdyby rząd ogólnoniemiecki postanowił przystąpić do jakiegokolwiek paktu bezpieczeństwa:
 - a. mogłyby wejść w życie specjalne zarządzenia odnośnie do rozmieszczenia sił zbrojnych i urzędzeń na obszarze położonym najbliżej granic między zjednoczonymi Niemcami a państwami, które są członkami innych paktów bezpieczeństwa,
 - b. cztery mocarstwa byłyby gotowe do przyjęcia wraz z innymi krajami Europy dodatkowych zobowiązań bezpieczeństwa obejmujących zwłaszcza zobowiązanie przeciwdziałania agresji,
 - c. cztery mocarstwa byłyby gotowe do przystąpienia wraz z innymi krajami do europejskich układów bezpieczeństwa tu opisanych, składając zobowiązanie, że nie posuną swych wojsk poza dawną linię demarkacyjną między obu częściami Niemiec.
28. Zakładając, że spełnione będą ograniczenia i warunki dotyczące sił zbrojnych i zbrojeń na drugim etapie, cztery mocarstwa ograniczyłyby dalej liczbę swoich wojsk łącznie z równoczesną redukcją do uzgodnionych granic maksymalnych np. USA — 2,1 mln i ZSRR — 2,1 mln ludzi. Ograniczenie sił zbrojnych i zbrojeń innych państw o zasadniczym znaczeniu do uzgodnionego poziomu, nastąpiłoby w tym samym okresie zgodnie z paragrafem 15 etapu II.
29. Po sprawdzeniu wykonywania powyższych ograniczeń oraz zakładając istnienie tych samych warunków, podjęte by zostały rokowania co do dalszych ograniczeń zbrojeń (np. USA i ZSRR po 1,7 mln ludzi) łącznie z odpowiednią redukcją zbrojeń. Poziom sił zbrojnych i zbrojeń innych państw o zasadniczym znaczeniu zostałyby określony w tym samym czasie w drodze rokowań z nimi.
30. Powyższe postanowienia zostałyby zharmonizowane z ogólnymi planami rozbrojenia tak, aby można było je włączyć w ramy ogólne.

31. Wszystkie środki bezpieczeństwa „planu fazowego” byłyby utrzymane w mocy tak długo, jak długo system kontroli będzie czynny i skuteczny, a warunki bezpieczeństwa będą wypełniane i przestrzegane.

Etap IV

32. Skoro ostateczny traktat pokojowy może być zawarty tylko z rządem reprezentującym całe Niemcy, należałoby go zawrzeć na tym etapie. Traktat powinien być podpisany przez wszystkie państwa należące do ONZ, które prowadziły wojnę z Niemcami. Traktat winien wejść w życie z chwilą ratyfikowania go przez cztery mocarstwa i Niemcy.

BIBLIOGRAFIA

WYBÓR ARTYKUŁÓW Z CZASOPISM

ALEKSANDROW W., *Po pierwszym etapie rozmów genewskich*. „Nowe Czasy”, nr 27/1959.

CORNIDES W., *Deutschland im „Regelkreis” der Konferenzdiplomatie*. „Europa Archiv”, nr 13/1959

GOFMAN K., *Propozycje w sprawie Berlina*. „Nowe Czasy”, nr 22/1959

JERMASZOW J., *Genewa — próba dobrej woli*. „Nowe Czasy”, nr 20/1959

MIELNIKOW D., *O różnych podejściach do problemu niemieckiego*. „Nowe Czasy”, nr 21/1959

OSIPIENKO N., *Prasa zachodnia o konferencji genewskiej*. „Nowe Czasy”, nr 20/1959

SCHUSTER R., *Die Schein-Konföderation als Nahziel der sowjetischen Deutschlandpolitik*. „Europa Archiv”, nr 12/1959

STRUTTHOF H., *Unrealistische Deutschland Parolen*. „Aussenpolitik”, nr 7/1959 7/1959

Tłumaczył i podał do druku Józef Muszyński